

İNKÂR VE ACELECİLİK KARAKTERİ

-Character Of Denial And Hastiness-

Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman KASAPOĞLU

İnönü Üniv. İlahiyat Fakültesi, Tefsir Anabilim Dalı

Abstract: *Tendency for hastiness exists maturely. Denying people have it as a habit. Denying people misused hastiness against themselves. Their hastiness caused by being ignorant and lead to distraction from belief. According to Quran, they made hasteful request from prophets for denial and disgracing them.*

Keywords: *hastiness, denial, challenge, ignorance.*

Giriş

İnsanların geliştirdikleri bazı karakterler, onların duygu, düşünce, inanç ve davranış dünyalarında olumsuz etkiler bırakırlar. Kur'an, pek çok olumsuz karakter gibi, aceleciliğın de insanların tevhit inancını benimsemesinde engel oluşturduğunu açıklamıştır.

Acelecı davranmanın insan yararına olduğu durumlar elbette vardır. Fakat her konuda ölçüsüzce gösterilen acelecilik birey ve toplum için yarardan çok zarar meydana getirmektedir. Bu yüzden özellikle ölçsüz acelecilik olumsuz bir karakter sayılmaktadır. Kur'an, birçok âyette inkârcıların ölçsüz, fayda-zarar hesabı yapmadan, özellikle de zararlarına olacak şekilde aceleciliği bir alışkanlık haline getirmelerini eleştirmiştir.

Çoğu defa ilâhî mesajları önemsemeyen, hatta bu mesajlar karşısında oldukça duyarsız kalan ve ciddiyetsiz davranan insanların fikrî açıdan sapmalarının ve inanç bakımından yanılığa düşmelerinin temelinde acelecı tutumları yatmaktadır.

İlâhî dinlerin çağrılarının genel özelliği; çağrıya olumlu karşılık verenlerin müjdelenmesi, karşı çıkanlara da tehdit ve uyarılar gönderilmesidir. Peygamberin çağrılarına karşı çıkmakta ısrar eden inkârcılar, kendilerine yapılan ilâhî tehditler karşısında belli taktikler geliştirmişlerdir. Bunlardan birisi, kendilerine yapılan tehdidin aceleyle gerçekleşmesini istemeleridir. Peygamberle inkârcılar arasında cereyan eden bu mücadele Kur'an'ın birçok âyetinde tekrar tekrar ele alınmıştır. Araştırmamızda bu âyetleri değerlendirerek aceleciliğın boyutlarını ve etkilerini ortaya çıkarmaya çalışacağız.

Araştırmamızda öncelikle psikolojinin acelecilik konusundaki verilerine değineceğiz. Kur'an'da geçen "acele" kavramının Arapça'da kullanıldığı anlamlardan hareketle acelecilik hakkında fikir edinmeye çalışacağız. Daha sonra inkârcıların aceleci tutumlarının açıklandığı âyetleri belli başlıklar altında inceleyeceğiz.

Aceleciliğin Psikolojik Temelleri

Duygu, düşünce ve davranışlarında sabırsızlık gösteren insanlara her yerde rastlamak mümkündür. Bu kimseler daima acele derler, kendilerine bir şey sorulur sorulmaz hemen cevap vermeye kalkışır, düşünmeden kanaatlerini belirtirler ve bu yüzden de çoğu kez hata yaparlar. Bu tip insanlar yaptıkları işleri mümkün olduğu kadar çabuk bitirme eğilimi gösterirler. Örneğin acelecilik, giyinmelerinde, yeme-içmelerinde yürüyüşlerinde, konuşmalarında, yazılarında kendini gösterir.

Aceleci kimseler, bekleyemezler, iyice öğrenmeden kararlarını hemen uygulamaya, anlamadan cevap vermeye, bir işin içyüzü kesin olarak anlaşılmadan yargılamaya kalkışır. İşleri yürütme sırasında tercih ve özgürlüğünü acele davranmaktan yana kullanan kimse, sonuçta pişmanlık duyabilir ve başarısız olabilir, gerekli zamanı tanımadığı için çoğu zaman yanlışlar yapar. Acelecinin bu durumu, kanatları yeteri kadar gelişmeden uçmaya kalkışan ve yırtıcı hayvanlara yem olan bir kuşa benzetilir. Aceleci insan bir kerde yapabileceği bir işi birden fazla tekrar etmek zorunda kalabilir. Zamanın doğru kullanımı başarılı olmanın önemli unsurlarından birisidir. Fakat acelecilik zamanın yanlış kullanılmasında etkili olabilmektedir.¹

Sabırsızlık ve acelecilik, içinde yaşanılan zamandan ve mekândan bir kaçıdır. İyi olmayandan iyi olana, az iyi olandan daha iyi olana geçiş isteğidir. Sıkıntılı bir yaşayış şeklinin yarattığı huzursuzluktan kurtulma, rahata erişme eğiliminin bir belirtisidir. Aceleci, öz varlığı inkâr etmeye zorlayan durumu yadsır; öz varlığa yaklaşma imkanı vadeden geleceğe ise bir an önce ulaşmaya çabalar. Mevcut durumu inkâr ve geleceği benimseme arzusunu yaratan şey öz varlıktan memnuniyetsizlik duygusudur. Öz varlıktan memnun olmayan insan öncelikle kendisinden ve bulunduğu yerden kaçmak, kurtulmak ister. Çünkü, kendisini olduğu gibi kendisine hatırlatan yerden hoşlanmaz.²

Aceleciliğin memnuniyetsizlikle olan ilişkisi açıktır. Theophrastos'un karakter tiplerinden memnuniyetsiz insan, beklentilerinin gecikmesine kızan kimse olarak

¹ Celal Odağ, *Nevrozlar*, Halime Odağ Psikanaliz ve Psikoterapi Vakfı Yayınları, İzmir, 2001, I/22; Ahmet Rifat, *Tasvîr-i Ahlâk*, Haz. Hüseyin Algül, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul, tsz., s. 20; Hayati Aydın, *Kur'an'da İnsan Psikolojisi*, Timaş Yayınları, İstanbul, 1999, s. 96.

² Halis Özgü, *İnsanın İçyüzü*, Öğretmen Dergisi Yayınları, Ankara, 1960, s. 84-85.

gösterilir. Aceleci kişiye hayatta en zor gelen şey, birilerini ya da bir şeyleri beklemek mecburiyetinde kalmasıdır.³

İnsan benliğinde aceleciliğin doğmasında çeşitli faktörler etkili olur. Alt benliğin dürtmesiyle birtakım arzu ve eğilimlerin gerçekleşmesine ısrarla yönelmek, karşılaşılan çeşitli durumlarda sağduyuyla değil, dürtülerin etkisiyle hareket etmek, dürtülerin gücü karşısında irade zayıflığı göstermek aceleciliğin ortaya çıkışında etkili olur.⁴ Acelecilik hastalığı birey için stres kaynağı olur. Birey kendisinden hep daha çok şey bekler. Artan beklentiler her zaman mantıklı olmaz ve hayal kırıklığına, çöküntüye yol açar.⁵

Acelecilik, bilgisizlik ve karakter düşüklüğünün bir ürünüdür. Bu nitelik, bilge kişileri bile zayıf anlarında etkisi altına alabilir. Acelecilik, bireyin en tehlikeli işleri yapmaya eğilim göstermesini sağlar. Aceleci kişi tehlikeleri ve engelleri göremeyecek kadar kördür. Acelecilik özelliği bireyi bilgi konusunda yanıltır. Bir başka deyişle aceleciliğin hakim olduğu birey ve toplumlarda bilgisizlik dikkat çeker.⁶

Acelecilik, psikiyatride davranış bozuklukları arasında değerlendirilir. Günümüzün yarışma yaşamına daha yoğun gerilim tepkisiyle yanıt veren kişiliği sahip insanlara A tipi kişilikler denmeye başlanmıştır. Bu kişilerin başlıca özelliği sabırsızlık, konuşma ve davranışta acelecilik, zaman sıkışıklığı duygusudur. Tek düşünceleri daha hızlı davranmak, sınırlı zamana en çok işi sığdırmaktır.⁷

İnsan türünün genel özelliklerinden biri olarak dikkat çeken acelecilik, yerine göre bir karakter, yerine göre bir psikolojik tip belirtisi olarak ele alınmıştır.

³ Theophrastos, *Karakterler*, Çev. Candan Şentuna, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 1998, s. 67; Florence Littauer, *Kişiliğinizi Tanıyın*, Çev. Demet Dizman, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2002, s. 221.

⁴ Abdurrahman Hasan Habenneke el-Meydanî, *el-Ahlâku'l-İslâmiyye ve Üsüsühâ*, Dâru'l-Kalem, Dimeşk, 1987, I/390; Abdurrahman Kasapoğlu, *Kur'an'da İman Psikolojisi*, Yalnızkurt Yayınları, İstanbul, 1997, s. 186; İbrahim Coşkun, *İslâm Düşüncesinde İnkâr Problemi*, Tekin Kitabevi, Konya, tsz., s. 142.

⁵ Barbara J. Braham, *Stres Yönetimi*, Çev. Vedat G. Diker, Hayat Yayınları, İstanbul, 1998, s. 169-170.

⁶ Francis Bacon, *Denemeler*, Çev. Akşit Göktürk, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2000, s. 62-63; Rene Descartes, *Ruhun İhtirasları*, Çev. Mehmet Karasan, M.E.B., İstanbul, 1997, s. 137; Musa Kâzım Gülçür, *Kur'an'da Karakter Eğitimi*, Işık Yayınları, İzmir, 1994, s. 53.

⁷ James H. Scully, *Psikiyatri*, Çev. Erhan Bayraktar, Erol Özmen, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 1990, s. 238-239; Kaan Arslanoğlu, *Psikiyatri El Kitabı*, Adam Yayınları, İstanbul, 2002, s. 158.

Kretschmer, ruhsal tiplemesini cycloid ve schizoid tiplmeleri şeklinde sınıflandırır. Cycloid tipi de taşkın, aşırı döner tip ve çöküntü döner tip olmak üzere iki alt guruba ayırır. Taşkın aşırı döner tip, aceleci, düzensiz ve yapıcı olmayan özellikler gösterir.⁸ Adler'in mizaçlar ayırımında acelecilik, flegmatik mizacın özellikleri arasında kabul edilir.⁹ R. B. Cattel'in temel şahsiyet özellikleri tablosunda telâşlı tip olumsuz özellikler arasında sayılır. Bu tipin karşıtı olan olumlu özellik soğukkanlılıktır.¹⁰

Acelecilik gibi birçok karakterin tespit edilmesinde insanların el yazılarından faydalanılmaktadır. Bireylerin el yazılarından elde edilen birtakım ipuçlarıyla karakterleri hakkında bilgi edinilmeye çalışılmaktadır. El yazısının bazı özelliklerinin, yazıyı yazanın kişiliğindeki aceleciliği de ortaya koyduğu tespit edilebilmektedir.¹¹

Günümüzde, iç salgı bezlerinin insan davranışlarını etkisi altında bulundurması olarak kabul edilen mizacın, insan kişiliğindeki yeri ölçülmektedir. Bireyin acelece ya da ağır olarak nitelenen davranışlarının iç salgı bezleri tarafından kana boşaltılan hormonlarla ilgisi olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Aslında bu tür araştırmaların tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Örneğin, Hipokrates'in insan sınıflamasındaki dört tipten birisi "safra" diye adlandırılır. Safra yaratılışı insanın özelliklerinden birisi çabuk kızan, atak ve heyecanlı olmasıdır.¹²

Eysenck'in kişilik envanterinde ataklık ölçümünün yapıldığı ölçekten yüksek puan alanlar, acelecilik, hemen eyleme geçme, sıklıkla yersiz kararlar verme eğilimi göstermişlerdir. Bu envanterin Türk örneğinde de yüksek puan toplayanlar, acele karar verdikleri için sık sık hata yapanlar ve aklına estiği gibi davrananlar olmuş-

⁸ <http://resimegitimi.www.3.50megs.com/cgi-bin/ad/inline?page=e2.htm&Rtime=3290>

⁹ Alfred Adler, *İnsanı Tanıma Sanatı*, Çev. Kamuran Şipal, Say Yayınları, İstanbul, 1996, s. 207.

¹⁰ Tuncel Altınköprü, *Şahsiyet Analizi*, Hayat Yayıncılık, İstanbul, 2000, s. 30.

¹¹ Acelecilik gibi birçok karakterin tespit edilmesinde insanların el yazılarından faydalanılmaktadır. Bireylerin el yazılarından elde edilen birtakım ipuçlarıyla karakterleri hakkında bilgi edinilmeye çalışılmaktadır. El yazısının bazı özelliklerinin, yazıyı yazanın kişiliğindeki aceleciliği de ortaya koyduğu tespit edilebilmektedir. (Sozialcharaktere Gestern Und Heute (<http://www.graphologie-online.com/auto.html>); İbrahim Koyuncu, *Elyazısı Analizi ve Kişiliğiniz*, Alamuk Yayınları, Ankara, 1993, s. 31, 39, 125)

¹² Özcan Köknel, Kurban Özürlü, *Tıpta Ruhbilim*, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayını, İstanbul, 1983, s. 41; Lütfi Öztabağ, *Psikolojide İlk Adım*, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1983, s. 175; Remzi Öncül, *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*, M.E.B., İstanbul, 2000, s. 957.

tur.¹³ Eysenck'in kişilik sınıflamasında Nevrotik dışa dönük tip, çabuk hareket etme, düşünmeden karar verme, ve sık sık yanılma özelliğiyle tanınır.¹⁴

Bir Kavram Olarak Acelecilik

Arapça'da el-acele,¹⁵ srat, yavaşlığın zıddı anlamına gelir. Acele kelimesinin asıl anlamı, güdü ve eğilimlerin dürtmesiyle bir Şeyin gerçekleşmesini vaktinden önce istemektir. İsta'cele fiili, birini bir konuda ecele etmeye teşvik etmek, ynlen-dirmektir. Arzu ve isteklerden "acl" diye söz edilir. Âcl, ertelenmiş olan Şeyin zıddı anlamındadır. Yolcular için hazırlanan ve çabucak yenilebilen yiyeceklere de el-ucle denir. Pre ve ezme haline getirilerek yenilmesi kolaylaştırılan hurma iccevl adıyla ifade edilir. İhtiyaç anında acele gerekli olduğu için küçük mataraya el-icle adı verilmiştir. Binicisi tam olarak üzerine yerleşip oturmadan devenin sıırayıp hareket etmesi durumu i'cl diye nitelenir. Sığırın (erkek) yavrusu da el-icl¹⁶ diye isimlendirilir. Arapça'da tekerleğe ve su kuyusunun üzerinde, suyu almayı kolaylaş-tıran ağaçtan yapılmış oka da el-acele adı verilir.¹⁷

Arapça "acele" kelimesine ve ondan türetilen diğer kelimelere baktığımızda, bunların insanın güdü ve eğilimleriyle ilgili durumları anlattığını görürüz. Bu keli-melerle özellikle insanın açlık ve susuzluk gibi fizyolojik güdülerini doyumada

¹³ H. J. Eysenck, Glenn Wilson, *Kişiliğinizi Tanıyın*, ev. Belli değil, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1995, s. 59; Derya Sürekli, "Birey ve Cinsiyet Farklılıklarında Beyin Asimetri-si", *Journal of Neurological Sciences*, (Turkish), sayı: 20, 2003, s. 159.

¹⁴ zcan Köknel, *Kaygıdan Mutluluğa Kişilik*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1982, s. 112; Ayrıca bkz., Glgn Yanbastı, *Kişilik Kuramları*, Ege niversitesi edebiyat Fakl-te-si Yayınları, İzmir, 1990, s. 236-238.

¹⁵ Acele kelimesi Arapça'dan Türkçeye geçmiştir. Bu kelime Türkçe'de çabuk davranma, hiç zaman kaybetmeden işi ele alma zorunluluğu, ivedi, çabukluk, vakit geçirmeden, tez olarak, hızla, hemen bir işi yapma anlamlarına gelir. Türkçe'de "acele etmek", çabuk dav-ranmak, bir işi tez elden bitirmeye çalışmak, ivmek, telaş etmek, sabırsızlanmak demektir. (*Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1998, I/6; *rnekleriyle Türkçe Söz-lk*, M.E.B., İstanbul, 2000, I/8-9; Ali Püsküllüoğlu, *Türkçe Sözlük*, Doğan Kitapçılık, İs-tanbul, 1999, s. 31-32)

¹⁶ İcl kelimesi Kur'an'da buzağı anlamında birçok âyette geçmektedir. (Bakara, 2/51, 54, 92-93, Nis, 4/153; A'rf, 7/148, 152; Hd, 69; Th, 20/88; Zriyt, 51/26,

¹⁷ Ebu'l-Fadl Cemluddn Muhammed İbn Mkrem İbn Manzr, *Lisnu'l-Arab*, Dru'l-Fikr, Beyrut, 1997, XI/425-429; Ebu'l-Ksım el-Hseyin İbn Muhammed er-Rgb el-İsfehn, *el-Mfredt fi Garibi'l-Kur'an*, Dru'l-Ma'rife, Beyrut, tsz., s. 323; Mecdddn Muhammed İbn Yakb el-Firzbd, *Besiru Zevi't-Temyiz*, el-Mektebetü'l-İlm, Beyrut, tsz. IV/23-24; Ahmed İbn Yusuf es-Semn el-Haleb, *Umdetü'l-Huffz fi Tefsiri Eşrefi'l-Elfz*, Âlemü'l-Kütüb, Beyrut, 1993, III/42-43.

motive oluşuna ve doyuma ulaşmadaki sabırsızlığına tanık oluruz. Su kuyusunun üzerindeki ağaçtan yapılmış alet ve matara insanın bir an önce susuzluk güdüsüne çözüm getirir. Aynı şekilde yenilmesi kolaylaştırılan yiyecekler de öncelikle yolculuk gibi zor durumlarda açlık güdüsüne kolaylıkla karşılık verir.

“Acele” kökünden gelen kelimelerin Arapça’da kullanıldığı anlamları değerlendirdiğimizde, aceleciliğin güdü ve eğilimlerin dürtmesiyle ortaya bir durum ve bir an önce hazza ulaşmayı, elemden kurtulmayı amaçlayan içsel bir itilme olduğunu söyleyebiliriz.

Arapça’da “acele” kelimesinin kullanıldığı anlamlardan hareketle, aceleciliğin alt benliğin dürtmesiyle ortaya çıkan, dürtülerin gücü sayesinde aklın ve iradenin etkinliğini kıran bir durum olduğunu belirtebiliriz.

Acelecilik Kur’an’da yerilen bir karakter olmakla birlikte, Allah’ın rızasını kazanmak için sergilenen acele davranış olumlu karşılanmıştır.¹⁸ Bu âyetten anlaşıldığına göre, Kur’an aceleciliği her yönüyle olumsuz bir karakter olarak nitelendirmektedir. Yapıcı ve gerekli olduğu durumlarda acele davranmayı onaylamaktadır.

Âhret hayatına oranla insanın önünde hazır ve yaşanmaya öncelikli bulunduğu için dünya hayatına da el-âcile denilmiştir.¹⁹ Hz. Peygamberin kendisine vahyedilen Kur’an’ı iyice belleme konusunda gösterdiği acelecilik “acele” kökünden gelen fiillerle anlatılmıştır.²⁰ İlâhî emirleri beklemek yerine kötü işler yapan Hz. Mûsâ’nın kavminin davranışı da acelecilik olarak nitelenmiştir.²¹ Burada yer verdiğimiz âyetlerin dışında acele kökünden gelen kelimeler Kur’an’da genellikle inkârcıların temel özelliklerinden birisini anlatmak için kullanılmıştır.

Kur’an’da İnkâr Acelecilik İlişkisi

Kur’an’da inkârcıların acele tutumlarını açıklayan âyetleri belli başlıklar altında toplamayı uygun gördük. Bu sınıflamaya göre ortaya çıkan konu başlıkları şöyle oluşmuştur: Aceleciliğin insan doğasıyla ilişkisi, aceleciliğin inkârcılar tarafından ilâhî mesajlara karşı çıkmada bir taktik olarak kullanılması, aceleciliğin Allah’ın takdiri ile ilişkisi, aceleciliği bir taktik olarak kullanan inkârcıların tacizleri karşısında Hz. Peygamberin Allah tarafından teselli edilmesi, inkârcıların aceleci isteklerinin ertelenmesinin ilâhî amaçları, inkârcıların aceleciliği taktik olarak kullanmasının Hz. Muhammed’den önceki peygamberlerin kavimlerinin özelliklerinden biri olması, dünya hayatında aceleci davranan inkârcıların Âhret günündeki durum-

¹⁸ Tâhâ, 20/84.

¹⁹ İsrâ, 17/18; Kıyâmet, 75/20; İnsân, 76/27.

²⁰ Tâhâ, 20/114; Kıyâmet, 75/16.

²¹ A’râf, 7/150.

larının tasviri. Saymış olduğumuz bu konuları mufessirlerin yorumları doğrultusunda inceleyeceğiz.

İnsan Doğası ve Acelecilik

Bazı insanlarda acelecilik diğerlerine göre daha belirgin bir karakter olarak ortaya çıkabilir. Gerek doğuştan getirilen bir mizaç olarak, gerekse sonradan kazanılan bir özellik olarak kimi insanlar diğerlerine göre daha aceleci olurlar. Bununla birlikte her insanda az ya da çok aceleciliğin bulunduğunu, insanın doğasında böyle bir eğilimin varlığını ifade edebiliriz.

Kur'an, birçok âyette inkârcıların aceleci tutumlarını tasvir etmiştir. Bu yetlerden ikisi, inkârcıların aceleci tutum geliştirmelerinin kaynağının insan doğası olduğunu açıklamıştır. İstisnasız her insanda aceleciliğe eğilim duymayı sağlayan potansiyel bir yapı bulunduğunu vurgulamıştır. İnsanın bütün aceleci tutum ve tercihlerinin kaynağında bu potansiyel yapının etkili olduğunu ifade etmiştir. Fakat Kur'an bu açıklamayı, insanın genel manada aceleci durumunu belirtmekten ziyade, özel olarak inkârcıların aceleci tutumlarını ortaya koymak amacıyla yapmıştır.

*“(İnsanın tabiatında acelecilik vardır. Öyle acelecidir ki, sanki) insan aceleden yaratılmıştır. (Durun), size yetlerimi göstereceğim, benden acele istemeyin.”*²²

Bu yette, insanın çok aceleci olduğuna, onun yaratılışında acelecilik, sabırsızlık bulunduğuna, istediği şeylerin –oğu zaman zararına bile olsa- bir an önce gerçekleşmesini arzuladığına dikkat çekilmektedir. İnsanın başa gelecek şeyler konusundaki tez canlılığı dile getirilmektedir.²³

“İnsan aceleden yaratılmıştır” ifadesi mblğe amacıyla, aceleci davranıştaki aşırılığı anlatmak için kullanılmıştır. Bu söz tıpkı, zek kimse için “o tutuşan bir ateştir” demek gibidir. Arap dilinde bir davranışı çok yapan kimseler hakkında bu tür ifadeler kullanılır. Örneğin, çok oynayan kimse için “oyundan yaratıldı”, cömert

²² Enbiy, 21/37.

²³ Eb Abdullah Muhammed İbn Ahmed el-Kurtb, *el-Cmiu li Ahkmi'l-Kur'an*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1993, XI/191; Ebu'l-A'l el-Mevdûdî, *Tefhmu'l-Kur'an*, ev. Muhammed Han Kayani ve Diğerleri, İnsan Yayınları, İstanbul, 1989, III/281; Muhammed Ali es-Sâbûnî, *Safvet't-Tefâsîr*, Dâru'l-Fikr, Beyrut, tsz., II/262; Muhammed Esed, *Kur'an Mesajı*, ev. Cahit Koytak, Ahmet Ertürk, İşaret Yayınları, İstanbul, 1997, s. 653; mer Nasuhi Bilmen, *Kur'anı Kerim'in Türkçe Meali lisi ve Tefsiri*, Bilmen Yayınevi, İstanbul, 1985, IV/2146; Süleyman Ateş, *Yüce Kur'an'ın ağdaş Tefsiri*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, 1991, V/505.

kimse için “cömertlikten yaratıldı”, çok uyuyan kimse için “sen başka bir şey değil, sadece uyku yersin” denir. Böylece bu kimselerin niteliğinde bir abartma yapılır.²⁴

Yüce Allah burada, önce insandaki aşırı aceleci tavrı yermekte, sonra da onları bu davranıştan sakındırmaktadır. İnsanı aceleci yaratıp sonra da ondan aceleci olmamasını istemek bir çelişki gibi gelebilir. Fakat Yüce Allah insanlara çeşitli eğilimler vermiş sonra da onu bunları kontrol edebilme kabiliyetiyle donatmıştır. Acelecilik eğilimi de aynı şekilde kontrol edilebilir bir dürtüdür. Doğuştan aceleci yaratılan insanın aceleci bir tutum sergilemesinin mazur görülmesi gerektiği ileri sürülebilir. Ancak buna rağmen aceleci eğilimin dürtmelerine karşı çıkabilmek, onun üzerinde hakimiyet kurabilmek bir olgunluk göstergesidir. Yüce Allah “benden acele istemeyin” derken, acelecilikten uzak durmanın insan için bir onur ve olumlu bir davranış biçimi olduğunu dikkat çekmektedir.²⁵

Yaratılıştan getirilen bu acelecilik yüzünden birtakım inkârcılar/müşrikler tehdit edildikleri azabı çabuk istemişlerdir. Azap derhal gelmediği için, hiç gelmeyeceğini sanmışlar ve kendilerini azapla uyaran Peygamberi meydan okuyarak inkâr etmişler, alaya almışlardır.²⁶ İnkârcılar sanki şöyle demek istemişlerdir: “Muhammed, kendisini inkâr ettiğimiz takdirde bizi Allah’ın azabı ve kıyâmet gününün dehşeti ile tehdit etmektedir. Oysaki bunların hiçbiri başımıza gelmedi, aslında bir şey olacağı da yok!”²⁷

Yüce Allah, müşriklere âyetlerini ve kudretini mutlaka göstereceğini, yaptıklarının cezasını onlara tattıracağını, acele etmemeleri gerektiğini bildirmiştir. Allah, aceleci tutumlarından dolayı müşrikleri azarlamış ve onları korkutarak uyarmıştır. Gereksiz yere yapılan aceleciliğin uygun bir davranış olmadığını belirtmiştir.

Kur’an, başta inkârcılar olmak üzere, insanın aleyhine olan işlerde aceleci davranmasını eleştirirken, “insan pek acelecidir” ifadesini kullanarak insan türünün bu ortak özelliğine dikkat çekmiştir. İnsan doğasının aceleciliğe olan yatkınlığını vurgulama gereği duymuştur:

²⁴ Fahreddîn er-Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut, 1997, VIII/145; Muhammed İbn Ali İbn Muhammed eş-Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, el-Mektebetü'l-Asriyye, Beyrut, 1995, III/507; Muhammed İbn Muhammed İbn el-Muhtâr eş-Şankî, *Azvâu'l-Beyân fi İzâhi'l-Kur'ân bi'l-Kur'ân*, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1995, IV/150.

²⁵ Ebu'l-Kâsım Cârullah Muhammed İbn Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf an Hakâiki Ğavâmizi't-Tenzil*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1995, III/114-115; er-Râzî, *a.g.e.*, VIII/144.

²⁶ İzzet Derveze, *et-Tefsîru'l-Hadîs*, Çev. Mustafa Altinkalya ve Diğerleri, Ekin Yayınları, İstanbul, 1998, IV/132; Ateş, *a.g.e.*, V/505.

²⁷ el-Mevdûdî, *a.g.e.*, III/281.

“İnsan, hayra dua eder gibi, şerre dua etmekte (hayrı ister gibi şerri istemektedir). İnsan pek acelecidir.”²⁸

Âyette, acelecilikten dolayı insanın hayrı ister gibi şerri istediği vurgulanmaktadır.²⁹ İnsanın büyük bir ödüle erişmek için dua ediyor gibi, can yakıcı bir azap için dua etmesinin temelinde aşırı aceleci tutum ve teenni yokluğu vardır. İnsan kendi aleyhine olan şeyleri istemede bile acelecidir. Aceleci insan sonradan olacak bir şeyin vaktinden önce gerçekleşmesini ister, sabredip beklemek zoruna gider.³⁰

İnsanın hayrı ister gibi şerri istemesinin üç anlamı olabilir. Bunlardan birisi,³¹ Kur’an’a inanmayanların Hz. Muhammed’le alay edip Allah’ın azabının acele gel-

²⁸ İsrâ, 17/11.

²⁹ Hz. Peygamber İnkârcıları bazen âhiret azabıyla bazen de dünyada başlarına gelecek azapla tehdit etmiş, uyarmıştır. Bu tehdit ve uyarılar karşısında peygamberden bir an önce bu cezayı getirmesini istemişlerdir. İyilikten önce kötülüğü aceleyle istemişlerdir. Hz. Muhammed Peygamber olarak iman, doğru davranış, ilâhî bağış ve rehberlik gibi iyi olan değerleri önermiş, kötü olandan sakındırmıştır. Fakat inkârcılar bütün bu olumlu değerleri bir yana bırakıp, ilâhî ceza, şer, inançsızlık gibi kendileri hakkında kötü olan şeyleri temenni etmişlerdir. Burada inkârcılar peygamberden özellikle rahat yaşam (böylesi bir hal üzere bırakılmak) yerine ilâhî azabı bir an önce getirmesini istemişlerdir: (er-Râzî, *a.g.e.*, VII/11; İzzuddîn Abdülazîz İbn Abdisselâm ed-Dîmeşkî, *Tefsîru’l-Kur’ân*, Dâru İbn Hazm, Beyrut, 1996, II/145; İsmâil Hakkı el-Bursevî, *Tefsîru Rûhu’l-Beyân*, Mektebetü Eser, İstanbul, 1389 h., IV/344; Esed, *a.g.e.*, s. 485-486; Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, Eser Neşriyat, İstanbul, tsz., IV/2960-2961) “Senden, iyilikten önce kötülüğü istiyorlar. Oysa onlardan önce benzeri (nice cezalar) gelip geçti. (Niçin onlardan ibret almaçlar?)” (Ra’d, 13/6)

³⁰ Ebu’l-Hasen Ali İbn Muhammed İbn Habîb el-Mâverdî, *en-Nüket ve’l-Uyûn*, Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, tsz, III/232; Muhammed Mahmûd Hicâzî, *et-Tefsîru’l-Vâzih*, Dâru’l-Ceyl, Beyrut, 1991, II/357; Yazır, *a.g.e.*, V/3168; Ateş, *a.g.e.*, V/202.

³¹ İnsanın hayrı ister gibi şerri istemesinin ikinci anlamı, bunaldığı ya da öfkelenildiği zaman kendi aleyhine dua edip lânet okumasıdır. Kimi insanların başlarına gelen bazı durumların tesiriyle bir an önce ölmeleri ya da yok olup gitmeleri yönünde temennide bulunmalarıdır. Görüldüğü gibi bu davranış kişinin kendi lehine değildir. (Abdullah İbn Ahmed en-Nesefî, *Medâriku’t-Tenzil ve Hakâiku’t-Te’vil*, Dâru’n-Nefâis, Beyrut, 1996, II/445-446; Hicâzî, *a.g.e.*, II/356; Bilmen, *a.g.e.*, IV/1854; Vehbe ez-Zuhaylî, *et-Tefsîru’l-Münîr*, Dâru’l-Fikr, Beyrut, 1991, XV/29; Ateş, *a.g.e.*, V/202) Âyetin anlamıyla ilgili üçüncü olasılık, insanın aleyhine sonuç doğuracak bir şeyi –işin iç yüzünü bilmediğinden dolayı– lehine zannederek istemesi, bunun için dua etmesi, gerçekleşmeyince de üzülmesidir. İnsanı böyle davranmaya sevk eden şey, aceleciliği, olayların görünen yanına aldanması, işin iç yüzünü araştırıp değerlendirmesidir. (el-Kâdi Nâsiruddîn el-Beyzâvî, *Envâru’t-Tenzil ve*

mesini istemeleridir. İnkârcılar, Kur'an'a inanıp doğru yolu yani hayrı isteyecekleri yerde, onu bırakıp şerri istemişlerdir. Bazı inkârcılar inkârlarındaki ısrarın bir göstergesi olarak “eğer İslâm dini gerçek ise bizim üzerimize azap gönder” diye Allah'a dua etmişlerdir.³²

Burada tasviri yapılan insanlar akıllarına gelen şeyin bir an önce gerçekleşmesinde sabırsızlık gösterirler, olacakların sonucunu değerlendirmezler. Oysa insan, isteklerini, beklentilerini iyice değerlendirmeli, sonunda pişmanlık duyacağı bir işe kalkışmamalıdır. İnsan, Allah'a sadece anlık acil beklentileri için dua ederken dikkatli olmalı, duanın kabulü halinde kendisi için doğabilecek kötü sonuçları da hesaba katmalıdır.

İnsan kendi kötülüğü için değil, iyiliği için dua etmelidir. Fakat acelecilikten dolayı iyiyi kötüden ayırt edemeyebilir, işin sonucunu kestiremeyebilir. Bu yüzden aceleci tutumunu kontrol altına almayı öğrenmelidir.

Genel olarak insanların aleyhlerine sonuç doğuracak işlerde aceleci davranmasının, özel olarak da inkârcıların acele azap istemelerinin temelinde bilgisizlikleri, bilinçsizlikleri, akılsızca tutumları yatmaktadır. Acelecilik böylesi kimselerin düşünmeden karar vermelerine ve yanılmalarına yol açmıştır. Aceleci tutumları, onların tehlikeleri görmelerini engellemiştir. Bu kimseler, işin içyüzünü kesin olarak öğrenmeden, sonuçlarını değerlendirmeden kanaatlerini ortaya koymuşlar ve sonuçta hataya düşmüşlerdir. Bu da gösteriyor ki, gerek her türlü aceleciliğin gerekse inkârcıların acele azap isteğinin temelinde bilgisizlik yatmaktadır.

Aceleciliğin İnkâr Amaçlı Oluşu

İnkârcılar Hz. Peygamberden, sadece kendilerine vaat edilen azabı çabucak getirmesi yönünde istekte bulunmamışlardır. Onlar bu tür isteklerle aynı zamanda öldükten sonra dirilme ve âhirette hesap verme düşüncesini reddetmişlerdir. Gerçekleşeceğine inanmadıkları âhret düşüncesi ile ilgili olarak Hz. Peygamberden, “vadettiğin azap ne zaman gerçekleşecek, eğer doğruysa bir an önce ortaya çıkmalı değil mi?” diye talepte bulunmuşlardır. Bu isteğin arka planında âhret inancını inkâr

---

Esrâru't-Te'vîl, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1988, I/565; Muhammed Cemâluddîn el-Kâsimî, *Tefsîru'l-Kâsimî*, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut, 1994, IV/578; Ahmed Mustafâ el-Merâğî, *Tefsîru'l-Merâğî*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1998, V/291; Ateş, a.g.e., V/202)

³² el-Beyzâvî, a.g.e., I/565-566; en-Nesefî, a.g.e., II/445-446; Hicâzî, a.g.e., II/356; Bilmen, a.g.e., IV/1854; Ateş, a.g.e., V/202.

etme, yalanma, gerçekleşmesini uzak görme anlayışı mevcuttur.³³ İnkârcıların kalpleri hret inancına kapalıdır, zihinsel olarak da onu algılayabilmiş değillerdir. İşte böyle bir ruh haliyle azabın acele olarak gelmesini istemişlerdir.³⁴

*“Ona inanmayanlar, onun çabuk gelmesini istiyorlar. İnananlar ise ondan korkarlar ve onun gerçek olduğunu bilirler. İyi bil ki, o saat hakkında tartışanlar, uzak bir sapıklık içine düşmüşlerdir.”*³⁵

Allah’ın, hak edenlere verdiği cezanın büyüklüğünü tahmin etmek imknsızdır. Böylesine ürkütücü bir cezanın insanda ondan kaçıp kurtulma eğilimi doğurması gerekir. Normal koşullarda ilhı azabı aceleyle istemenin hiçbir haklı sebebi gözükmemektedir. Fakat gnahkr insanların azabın gelmesini aceleyle istemeleri ilginç bir durumdur. Dolayısıyla insanın aklına, onların neden böyle bir istekte buldukları sorusu gelmektedir. Bu istek, inkârcıların, hretin bir gün gelip atacağı yolunda ki gerçeği, ona inanma eğilimi duymaksızın sırf bir merak sonucu test etmeye kalkışmalarını ifade edebilir.³⁶

*“De ki: “Bakın, eğer O’nun azabı size geceleyin ya da gündüz gelirse... Suçlular bunlardan hangisini acele istiyor. (Azap) başımıza geldikten sonra mı ona inanacaksınız? Şimdi mi inandınız? Hani ya siz onu çabuk isteyip duruyordunuz, (nasılmış)?”*³⁷

İnkârcıların azap istekleri görünüşte bir aceleciliktir. Fakat bu acelecilik gerçekleşeceğine inanılmayan bir Şeyin aceleyle gerçekleşmesini isteme biçiminde ilginç bir durumdur. Normalde bir insan gerçekleşeceğine inandığı ya da umduğu bir Şeyin aceleyle sonuçlanmasını temenni eder. Ancak inkârcıların aceleciliği böyle bir acelecilik değildir. İnkârcılar gerçekleşeceğine inanmadıkları bir Şeyi aceleyle isterlerken bir yandan da –müfessirlerin yorumlarına göre- neler olacağını merak etmişlerdir.

Acelecilik ve Allah’ın Takdiri (Kaderi)

İnsan bazı Şeylerin bir an önce gerçekleşmesini ister. Dilediği Şeylerin dilediği zamanda meydana gelmesini temenni eder, hatta bunu Őiddetle ve ısrarla arzular. Fakat Allah’ın iradesi olmaksızın insanın istekleri tek başına bir anlam ifade etmez.

³³ İmduddn Ebu’l-Fid İsmail İbn KesİR, *TefsİRu’l-Kur’ni’l-Azım*, Dâru’l-Ma’rife, Beyrut, 1997, IV/119; ez-Zuhaylı, *a.g.e.*, XXV/48; Esed, *a.g.e.*, s. 987-988; Yazır, *a.g.e.*, VI/4233.

³⁴ Seyyid Kutub, *Fi Zilli’l-Kur’n*, Dâru’ř-Őurk, Kahire, 1997, V/3151.

³⁵ Őr, 42/18.

³⁶ ez-Zemahşeri, *a.g.e.*, II/339; en-Nesefi, *a.g.e.*, II/239; Esed, *a.g.e.*, s. 404.

³⁷ Ynus, 10/50-51.

Çünkü evrendeki bütün oluşların zamanının takdir edilmesi Allah'ın elindedir. İnsan bir şeyin belli bir zamanda gerçekleşmesini ister. Onun bu isteği Allah'ın iradesiyle örtüşebilir ya da örtüşmez. Burada belirleyici olan Allah'ın iradesidir. Allah'ın iradesiyle insanın istekleri örtüşürse, insan istediği şeye istediği anda kavuşmuş olur.

İnkârcılar, Allah'ın iradesini hesaba katmadan Hz. Peygamberden acele azap getirmesini istemişlerdir. Kendi istedikleri zamanda azabın gerçekleşmemesi üzerine de, Peygamberin verdiği azap haberinin yalan olduğu sonucunu çıkarmışlardır. Eğer, inkâr edenler varlık âlemindeki her oluşun zamanının takdirinin Allah'ın elinde olduğunu bilseler ve kabul etselerdi böyle bir sonuca varmazlardı.

İnkârcıların aceleci tutumlarının kader inancıyla olan ilişkisi Kur'an'da bazı âyetlerde vurgulanmıştır: *“De ki: “Ben, Rabb'imden gelen açık bir delil üzerindedim. Siz ise onu yalanladınız. Acele istediğiniz azap da benim yanımda değildir. Hüküm vermek yalnız Allah'a aittir. O gerçeği anlatır ve O, davayı çözüp ayırt edenlerin en iyisidir.” De ki: Eğer acele istediğiniz şey benim yanımda olsaydı, elbette benimle sizin aranızda iş, şimdi (çoktan) bitirilmişti. Allah zalimleri daha iyi bilir.”*³⁸

Hz. Peygamber burada inkârcıların kendisinden getirmesini istedikleri azabın kendi karar ve gücü dahilinde olmadığını, hemen istedikleri anda onu getiremeyeceğini, onun Allah katında takdir edilmiş bir zamanı olduğunu, insanlara verilecek azabın erken ya da geç verilmesi kararının Allah'ın iradesine bağlı olduğunu açıklamıştır. Allah'ın, inkârcılara vereceği azabın zamanını belli bir amaca göre kararlaştırıldığını belirtmiştir.³⁹

Yüce Allah, tarihte bazı kavimlerin aceleci davranışları yüzünden azap ile tehdit edildiğini ve bu azabın gerçekleştiğini açıklamıştır. Yine Allah, tarihte vaat edilip de gerçekleşen azap gibi, Hz. Muhammed'den vaat ettiği azabın aceleyle gelmesini aceleyle gelmesini isteyenlere takdir edilen azabın aynı şekilde gerçekleşeceğini bildirmiştir. Allah'ın ilerde olacağını vaat ettiği şeylerin, geçmişte olup bitmiş olaylar gibi kesin bir gerçek olduğunu vurgulamıştır:

*“Muhakkak ki, bu zulmedenlerin de (geçmiş) arkadaşlarının payı gibi bir azap payı vardır, acele etmesinler.”*⁴⁰

Dinsizliği benimseyen, Allah'a isyan eden, peygamberi yalanlayan kimseler için, tarihsel süreç içerisinde yaşamış daha önceki inkârcı toplumların maruz kaldık-

³⁸ En'âm, 6/57-58.

³⁹ er-Râzî, a.g.e., V/9; el-Kurtubî, a.g.e., VI/282; Hicâzî, a.g.e., I/619; Bilmen, a.g.e., II/894-895; Ateş, a.g.e., III/157.

⁴⁰ Zâriyât, 51/59.

ları ilâhî azabın aynısı vardır. Alaylı bir şekilde azabın başlarına ne zaman geleceğini sorup duranlar, onu acele isteyenler, bu azaba zamanı geldiğinde yakalanacaklardır. Yüce Allah, layık oldukları azabı inkârcıların başına getirmeye kâdirdir. O'nun takdir ettiği azap zamanı geldiğinde gerçekleşecektir. Bununla birlikte, inkârcılar dünya hayatında kendilerine takdir edilen nasiplerini alacaklardır. Dünyadaki paylarını tüketmeden ecel gelmeyecektir. Fakat bu süre içerisinde başlarına azap gelmedi diye, azapla hiç karşılaşmayacaklarını sanarak onu aceleyle istemeyinler.⁴¹

Allah'ın inkârcılara vaat ettiği azap dünya hayatında gerçekleşebileceği gibi, âhirette de gerçekleşebilir. Eğer Allah azabın gerçekleşeceğini vaat etmişse o mutlaka yaşanacaktır. Azabın gerçekleşeceği zaman hakkında, inkârcıların aceleci beklentileri değil, Allah'ın takdiri belirleyici olacaktır:

*“Allah'ın emri geldi, artık onu acele istemeyin. Allah, onların ortak koştukları şeylerden uzaktır, yücedir.”*⁴²

Burada kıyametin kopmasının kesin olduğunu anlatmak için geçmiş zaman kipi kullanılmıştır. Kıyamet geç bir vakitte kopacak olsa da, onun gerçekleşeceği vakit adeta gelip çatmış gibidir. Kıyametin kopması hakkındaki ilâhî bilgi kesin ve kuşku duyulmaz bir bilgidir. Allah bir konuda bir yargıya varmışsa, o kesin gerçekleşecek demektir. Böyle bir hüküm için mecazi olarak “gerçekleşti” ifadesi kullanılabilir. Kıyametin kesin olarak geleceğini açıklayan Yüce Allah, inkârcıların onun acele gelmesini istemelerini eleştirmektedir.⁴³

Yüce Allah'ın azap vadinin gerçekleşmesi, Allah'ın fillerinin amaçlı olmasıyla ve “kazâ”sıyla ilişkilidir. O'nun koyduğu kurallar, iradesi doğrultusunda gerçekleşir. Herhangi bir istek ya da beklenti onu önceden veya geç gerçekleşmesini sağlamaz. Allah'ın vaat ettiği azap ve kıyametin kopması kararlaştırılmış ilâhî bir emirdir ve kararlaştırıldığı an kesinlikle gerçekleşecektir. İlâhî amaçları değerlendiremeyen inkârcılar, aceleyle istedikleri azap kendilerine gelmeyince peygamberle alay etmeyi artırmışlardır. Bu gecikmeden hareketle peygamberin kendilerine vaat ettiği azabın gerçek dışı olduğu sonucunu çıkarmışlardır.⁴⁴

İnkârcıların Aceleciliği Karşısında Peygamberin Teselli Edilmesi

⁴¹ Ebû Muhammed Abdulhak İbn Ğâlib İbn Atıyye el-Endelûsî, *el-Muharreru'l-Vecîz fi Tefsiri'l-Kitâbi'l-Azîz*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1993, V/183-184; en-Nesefî, *a.g.e.*, IV/276; el-Bursevî, *a.g.e.*, IX/183; Bilmen, VII/3501-3502; Hasan Basri Çantay, *Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm*, Elif Ofset, İstanbul, 1992, III/964; Ateş, *a.g.e.*, IX/65.

⁴² Nahl, 16/1.

⁴³ Hicâzî, *a.g.e.*, II/297; Bilmen, *a.g.e.*, IV/1754; Yazır, *a.g.e.*, V/3083-3084.

⁴⁴ el-Bursevî, *a.g.e.*, V/2; Kutub, *a.g.e.*, IV/2159.

Yüce Allah, Hz. Peygamberden inkârcıları inançsızlıklarından dolayı ilâhî azapla tehdit etmesini istemiştir. İnkârcılar, Hz. Peygamberin bu uyarısına, “azabı hemen getir!” şeklinde karşılık vermişlerdir. Oysa peygamberin hemen böyle bir azap getirme imkânı yoktur. Azabın kendi isteklerine uygun olarak hemen gelmesini dikkate alan inkârcılar Hz. Peygamberle alay edecek fırsatı yakaladıklarını düşünmüşlerdir. İstedikleri azabın derhal gelmemiş olması onların taşkınlıklarını daha da artırmıştır. Bu durum bir insan olarak Hz. Peygamberin üzülmeye sebep olmuştur.

Hz. Peygamber ilâhî azabın geleceğine kesin olarak inanmaktadır, fakat onun hemen gelmemesi, müşrikler karşısında kendisini çaresiz ve zor durumda bırakmaktadır. Onların isteklerine o an için somut bir karşılık verememektedir ve Allah dilemedikçe bu karşılığı vermesi de mümkün değildir. Böyle bir durum karşısında belki de Hz. Peygamber, Allah’ın dinini tebliğde çaresiz kaldığını düşünmektedir.

Hz. Peygamber inkârcılara karşı bir hamle yapmış, onları azapla tehdit etmiştir. İnkârcılar ise, “azabı hemen getir!” diyerek bu hamleye karşılık vermişlerdir. Hz. Peygamberin bu durum karşısında yeni bir hamle yapmasına imkan yoktur. Peygamberin elinde azabı hemen getirme imkanı olmadığını düşünen inkârcılar, tacizlerini iyice artırmışlardır.

Bütün bu olan bitenler karşısında Yüce Allah Hz. Peygamberi teselli eden, inkârcıların tacizleri karşısında onu rahatlatan, moral veren açıklamalar yapmıştır. İnkârcıların bu tür taktiklerinin ne peygambere ne de dine hiçbir zarar veremeyeceğini vurgulamıştır.

“Senden azabı çabuk istiyorlar. Allah sözünden caymaz (bir süre geciktirse de mutlaka dediğini yapar. Acele etmez). Rabb’in yanında bir gün, sizin saydıklarınızdan bin yıl gibidir.”⁴⁵

Burada inkârcıların sık sık tekrar ettikleri bir meydan okuyuşa değinilmektedir. Hz. Peygamber, inanmadıkları takdirde inkârcılara, başlarına gelecek azabı haber vermiş onları uyarmıştır. İnkârcılar ise, bilgisizlikleri, sınır tanımazlıkları, inatlılıkları yüzünden alay ederek Hz. Peygamber’den, tehdit edildikleri, uyarıldıkları azabı çabuk getirmesini istemişlerdir. Onlar sanki şöyle demişlerdir: “Muhammed! Sen gerçekten peygambersen bizi tehdit ettiğin azap neden hemen gelmiyor, dolayısıyla senin söylediklerini kabul etmiyoruz.” Bu tür düşünce ve açıklamalarla

⁴⁵ Hac, 22/47.

peygamberi taciz etme ve yalanlama amacını gütmişlerdir. Böylesi tavırlar sadece Hz. Peygamberin çağdaşlarının değil, günümüz inançsızlarının da tavrıdır.⁴⁶

Müşriklerin, acele azap isteyerek peygamberi taciz etmelerinin, bir insan olarak peygamber üzerinde etkisi olmayacağını söyleyemeyiz. Yüce Allah, müşriklerin, acele azap istemelerini konu edindiği bazı âyetlerde tacizler karşısında Hz. Peygamberi teselli etmeyi de amaçlamıştır:

“Onları gözetle. Yakında (başlarına neler geleceğini) göreceklerdir. Bizim azabımızı mı acele istiyorlar? Fakat o azap yurtlarına indiği zaman uyarılmış olanların sabahı ne kötü olur!”⁴⁷

Âyette işaret edildiğine göre, vadedilen azap mutlaka gerçekleşecektir, bunun aksini düşünmek mümkün değildir ve o azabın gerçekleşmesi yakındır. Yüce Allah’ın bu tür açıklamalarının amaçlarından birisi peygamberi teselli etmek, inkârcıların verdiği sıkıntılar karşısında rahatlamasını sağlamaktır.⁴⁸

Yüce Allah, inkârcıların aceleyle azap istemelerinden bahsettiği âyetlerde, Hz. Peygamberi teselli etmeye yönelik açıklamalara yer vermiştir:

“(Alay ederek) dediler ki: “Rabb’imiz bizim (azap) payımızı hesap gününden önce hemen ver.” Onların dediklerine sabret de güçlü kulumuz Dâvûd’u an; çünkü o bize çok başvururdu.”⁴⁹

İnkârcılar, alay etmek ve hafife almak amacıyla kıyamet gününden önce kendilerine vaat edilen azabı aceleyle istemişlerdir. Onların böylesine akılsızca tutumları karşısında Yüce Allah, Hz. Peygambere sabırlı olmasını tavsiye etmiştir. Yüce Allah, peygambere, inkârcıların alaycı sözlerine aldırılmamasını önermiştir. Müşriklerin alaycı sözleri karşısında sabırlı olmasını istemiştir. Bu tür davranışların ne ilâhî gerçekliğe ne de peygamberin kişiliğine zarar veremeyeceğini açıklayarak onu teselli etmiştir.⁵⁰

⁴⁶ Ebû Bekr Câbir el-Cezâirî, *Eyseru’t-Tefâsîr*, Dâru’l-Küttübi’l-İlmiyye, Beyrut, 1995, III/484; Abdurrahman İbn Nâsır es-Sa’dî, *Teysîru’l-Kerîmi’r-Rahmân fî Tefsîri Kelâmi’l-Mennân*, Müessesü’r-Risâle, Beyrut, 1996, s. 390; el-Mevdûdî, *a.g.e.*, III/341; Ateş, *a.g.e.*, VI/35; Mahmut Toptaş, *Kur’an-ı Kerim Şîfa Tefsîri*, Cantaş Yayınları, İstanbul, 1993, V/255.

⁴⁷ Sâffât, 37/175-177.

⁴⁸ ez-Zuhaylî, *a.g.e.*, XXIII/158.

⁴⁹ Sad, 38/16-17.

⁵⁰ el-Kurtubî, *a.g.e.*, XV/104; el-Endelûsî, *a.g.e.*, IV/496; el-Merâğî, *a.g.e.*, VIII/209; es-Sa’dî, *a.g.e.*, s. 656.

Yüce Allah, inkârcılar hakkında aceleye gerek olmadığını, onlara bir süre fırsat tanıdığını Hz. Peygambere bildirmiştir. İnkârcıların hak ettikleri azabı görmeleri için Peygamberin aceleci olmamasını, ilâhî azabın hemen gelmesini temenni etmesini istemiştir. İnkârcıların sınırlı bir dünya hayatı olduğunu ve bir gün mutlaka hak ettikleri cezayı göreceklerini açıklamıştır. İnkârcıların eziyetleri karşısında peygambere aceleci değil, sabırlı olmayı önermiştir. Yine bu şekilde Yüce Allah, Hz. Peygamberi teselli etmiş, ona moral vermiştir.⁵¹

İnkârcıların Âcil İsteklerinin Ertelenmesinin İlâhî Amaçları

İnkârcıların acele azap isteklerinin gerçekleşmesi kendi aleyhlerinedir. İlâhî hikmetin bir gereği olarak inkârcıların istedikleri azap ertelenmiştir. Azabın ertelenmesi inkârcıların lehine bir uygulamadır. Yüce Allah, bütün kötülüklerine ve sınır tanımazlıklarına rağmen inkarcılara merhamet sıfatını göstermek istemiştir. Hepsinden de önemlisi, doğru yolu bulabilmeleri için onlara daha geniş zaman tanımıştır. Bu süre içerisinde ilâhî mesajları öğrenip benimseme imkânı bulabilenler için, azabın acele gelmesi değil, ertelenmiş olması büyük bir iyilik olmuştur.

“Senden azabı çabuk istiyorlar. Eğer azabı indirmek için belirtilmiş bir süre olmasaydı, onlara hemen azap gelirdi. Fakat hiç farkına varmadıkları bir sırada o, kendilerine ansızın gelecektir. Cehennem (inkârcıları) kuşatmış iken, onlar hâlâ senden azabı çabuk (getirmeni) istiyorlar.”⁵²

İnkârcılar, kendilerini azap ile korkutan Hz. Peygamberi taciz eden, yalanlayan, küçümseyen ve alaya alan bir üslupla, azabın bir an önce başlarına gelmesini istemişlerdir. Onların bu bilinçsizce isteğine Kur’an’ın cevabı şöyle olmuştur: İlâhî hikmet azabın ilâhî bilgi kapsamında önceden belirlenen bir süreye kadar ertelenmesini öngörmektedir. Bununla birlikte azap kesinlikle başlarına gelecektir. Azap herhangi bir ön belirtisi olmaksızın aniden onları kuşatacaktır.⁵³

Yüce Allah’ın inkârcılara vaat ettiği azabın ertelenmesinin iki temel amacı vardır. Bunlardan birisi Yüce Allah’ın merhamet sıfatını insanlara göstermek istemesi, diğeri de inkârcılara inanç ve tutum değişikliği için süre tanınmasıdır:

⁵¹ “Onlar hakkında acele etme. Biz onların (günlerini ve nefeslerini doldurmalarını) için saydıkça sayıyoruz” (Meryem, 19-84) “O halde sen de, azim (ve irade) sahibi elçilerin sabrettikleri gibi sabret. O (nankörler) için acele etme; onlar, tehdit edildikleri azabı gördükleri gün, sanki gündüzün sadece bir saati kadar dünyada kalmış gibi olurlar. Bu, bir tebliğdir. Yoldan çıkmış topluluktan başkası helâk edilir mi?” (Ahkaf, 46/35)

⁵² Ankebût, 29/53-54.

⁵³ ez-Zemahşerî, a.g.e., III/445; el-Endelûsî, a.g.e., IV/323; Derveze, a.g.e., IV/345-346; Bilmen, a.g.e., V/2675.

“Doğru iseniz bu tehdit ettiğiniz azap ne zaman gelecek diyorlar. De ki: “Belki de acele ettiğiniz azabın bir kısmı ardınıza takılmıştır bile.” Şüphesiz Rabb’in insanlara karşı lütuf sahibidir, fakat çokları şükretmezler.”⁵⁴ “İnsanların, hayrı acele istemeleri gibi, Allah da onlara şerri acele verseydi, süreleri hemen bitirilmiş olurdu. Ama biz bizimle buluşmayı ummayanları bırakırız, azgınlıkları içerisinde bocalar dururlar.”⁵⁵

Âyetlerde açıklandığı gibi, Yüce Allah’ın suçluları, inkârcıları derhal cezalandırmaması, kendilerini düzeltmeleri için onlara süre tanıması, O’nun insanlara merhametinin bir göstergesidir.⁵⁶ Yüce Allah, esirgeyen ve bağışlayan olduğu için insanlara belli bir süre vermekte ve bu yüzden Peygambere aşırı düşmanlık göstermelerine rağmen inkârcıları hemen cezalandırmamaktadır. Doğru yolu bulabilmeleri için onlara zaman vermektedir.⁵⁷

Yüce Allah, insanlara ceza vermekte acele etseydi, hemen ölmüş olurlardı. İnsanların iyilik ister gibi kötülük istemelerine Yüce Allah hemen karşılık verseydi, onların isteklerini yerine getirseydi, başlarına gelebilecek en büyük zarara uğrarlardı. Bu âyette özellikle inkârcıların sanki iyilik istercesine ilâhî azabı istemeleri söz konusudur. İyilik ister gibi kötülüğü istemenin temelinde, kırgınlık, öfke, inatçılık ve bilgisizlik gibi durumlar mevcuttur. Yüce Allah, azap etme konusunda acele davranmayarak, insanlara olan merhametini göstermiş ve onların inkârdan vazgeçmelerine, iman etmelerine fırsat tanımıştır. Kötülüğün acele olarak başlarına gelmesinde hiçbir yararın olmadığını açıklamıştır.⁵⁸

Diğer Peygamberlerin Kavimlerinin Aceleciliği

Kur’an’da, inkârcıların aceleci tavırlarıyla ilgili âyetler daha çok Hz. Muhammed ile Mekkeli inkârcılar arasında geçen mücadele ve tartışmalardan bahseder. Fakat inkârcılığın tipik özelliklerinden biri olan acelecilik, insanlara ilâhî mesaj ulaştıran diğer peygamberlerin kavimleri arasında da ortaya çıkmıştır. Nitekim Kur’an, Hz. Sâh ile Hz. Hûd’un halkının aceleci tavırlarıyla inkârcı özelliklerini ortaya koyduklarını açıklamıştır. Bu da gösteriyor ki, acelecilik sadece tarihin belli dönemindeki inkârcıların değil, genel manada bütün inkârcıların karakteristiğidir.

⁵⁴ Neml, 27/71-72.

⁵⁵ Yûnus, 10/11.

⁵⁶ er-Râzî, *a.g.e.*, VIII/570; el-Beyzâvî, *a.g.e.*, II/182; eş-Şevkânî, *a.g.e.*, IV/186; el-Merâğî, *a.g.e.*, VII/134; el-Mevdûdî, *a.g.e.*, IV/125; Ateş, *a.g.e.*, VI/383.

⁵⁷ el-Beyzâvî, *a.g.e.*, II/16; en-Nesefî, *a.g.e.*, III/32; eş-Şevkânî, *a.g.e.*, III/368; el-Mevdûdî, *a.g.e.*, III/165; Esed, *a.g.e.*, s. 597.

⁵⁸ ez-Zemahşerî, *a.g.e.*, II/320-321; er-Râzî, *a.g.e.*, VI/218; el-Kurtubî, *a.g.e.*, VIII/201; el-Merâğî, *a.g.e.*, IV/209-210; el-Cezâirî, *a.g.e.*, II/453; Esed, *a.g.e.*, s. 393.

Hız. Sâlih'in halkının ileri gelenleri de Allah'tan iyi şeyler istemek yerine kötülüğü ve azabı istemede acele etmişlerdir. Onlar kendilerine sevap kazandıracak imanı bir yana bırakarak, ilâhî cezaya sebep olacak inkârı tercih etmişlerdir. O kadar derin ve ileri derece bir inkârcı tavır içerisindeydiler ki, Hız. Sâlih'e bize hemen azabı getir demişlerdir:⁵⁹

“(Sâlih) dedi ki: “Ey kavmim, iyilikten önce neden kötülüğe eviyorsunuz? Esirgenmeniz için Allah'tan mağfiret dilemeniz gerekmez mi?”⁶⁰

Hız. Muhammed'den önce gelen peygamberler arasında Hız. Hûd'un halkı da ondan acele azap getirmesini istemiştir. Yüce Allah, Hız. Hûd'un halkına vaat ettiği azabı dünya hayatında göndermiştir. Onlar kendilerine gönderilen azabı, siyah bir bulut şeklinde algılamışlardır. Onu; ümit besledikleri, kendilerini sevindiren, ihtiyaç duydukları, faydalanacakları, yağmur getiren bulut zannetmişlerdir. Hız. Hûd ise, onların yağmur bulutu zannettikleri siyah bulutun kendi canları ve sahip oldukları maddi değerler için büyük bir felâket ve yıkım olduğunu açıklamıştır. Alaycı bir tavırla inkâr ederek, aceleyle istedikleri, getirmesi için kendisine meydan okudukları azabın geldiğini haber vermiştir.⁶¹

“Nihayet azabın (ufukta) geniş bir bulut halinde vadilerine doğru geldiğini görünce: “Bu, bize yağmur yağdıracak bir buluttur” dediler. Hayır, o sizin acele gelmesini istediğiniz şey, içinde azap bulunan bir rüzgârdır.”⁶²

Hız. Hûd'un halkı acele azap isteyerek alay etmişlerdir. Hız. Hûd ile olan diyalog ve tartışmalarında bir tür ironiye başvurmuşlardır. Fakat daha sonra onların başına azabın gelmesi de ironik bir durum arz etmiştir. Onlar yağmur bulutu beklerken, karşılarında azap bulutu bulmuşlardır.

Daha önceki peygamberlerin kavimlerinin acele azap istemelerinin ve istedikleri azabın başlarına gelmesinin anlatıldığı âyetler, Hız. Muhammed'den aceleyle azap isteyenleri bu tutumlarından vazgeçirmeye yönelik bir uyarıdır. Hız. Peygamberden acele azap isteyenlerin beklentileri geleceğe yöneliktir ve henüz bu azap gerçekleşmemiştir. Fakat Kur'an onların dikkatlerini geçmişte, daha önce gerçekleşmiş olan azap olaylarına çekmiştir. Daha önce azap isteyenlerin isteklerinin gerçekleştiğini açıklayarak inkârcıları acelecilikten ve ilâhî mesajlara karşı çıkmaktan vazgeçirmeye çalışmıştır.

⁵⁹ el-Kurtubî, *a.g.e.*, XIII/142; eş-Şevkânî, *a.g.e.*, IV/177; Mevdûdî, *a.g.e.*, IV/105.

⁶⁰ Neml, 27/46.

⁶¹ el-Beyzâvî, *a.g.e.*, II/396; İbn Kesîr, *a.g.e.*, IV/173; el-Mâverdî, *a.g.e.*, V/283; el-Kâsimî, *a.g.e.*, VI/239; Derveze, *a.g.e.*, III/446; Bilmen, *a.g.e.*, VII/3370.

⁶² Ahkâf, 46/24.

Acelecilerin Âhiret Günündeki Durumlarının Tasviri

Kur'an, dünya hayatındayken aceleyle âhiret azabını isteyenlerin âhiret hayatındaki durumlarını tasvir etmiştir. Buna göre, âhirette kendilerine vadedilen azabı tecrübe eden inkârcılara, dünya hayatındaki tutumları hatırlatılmıştır. Onlara, bu azabın gerçeklemeyeceğini sanıyordunuz, onu gerçekleşmesi uzak bir durum olarak görüyordunuz ve alaycı bir şekilde bir an önce gelmesini istiyordunuz denilmiştir.⁶³

“(Kendilerine): “Fitnenizi (fesadınızın cezasını) tadın!” Acele isteyip durduğunuz şey budur işte!” (denilecek).”⁶⁴

Kur'an, inkârcıların, âhirette dünyadaki aceleci tutumlarının tam aksine bir beklenti içerisinde olduklarını açıklamıştır. Dünya hayatında acele olarak gelmesini istedikleri azabın âhirette ertelenmesini istemişlerdir:

“Acı azabı görünceye kadar ona inanmazlar. Azap onlara öyle ansızın gelir ki, onlar hiç farkında olmazlar. (Birden onu karşılarında bulunca) “acaba inanmamız için bize mühlet verilir mi?” derler. Hâlâ bizim azabımızı mı acele istiyorlar (doğru söyleyenlerden isen bizi tehdit ettiğin azabı getir mi diyorlar)?”⁶⁵

İnkârcılar Allah'ın elem verici azabını tecrübe edinceye kadar iman etmemekte diretirler. Beklemedikleri bir anda ilâhî azap başlarına geldiğinde üzüntü ve pişmanlık içerisinde kendilerine mühlet verilmesini, iman etmek ve ilâhî mesajları doğrulamak için kendilerine ikinci bir şans verilmesini isterler. Yüce Allah, başlarına azap geldiğinde erteleme isteyen inkârcıların, daha önce aceleyle azabı istemeleri arasındaki çelişkiye dikkat çeker.⁶⁶ İnkârcıları böyle davranmaya sevkeden sebep, azabın geleceğinden emin olmamaları, rahat ve eğlenceli hayatın hep sürüp gideceğini zannetmeleridir.

Kur'an'ın, inkârcıların âhiretteki durumlarını tasvir etmesinin amacı, sadece insanları bu konuda bilgilendirmek değildir. Kur'an, âhirette gerçekleşecek olayları bugün olup bitiyormuş gibi tasvir ederek, inkârcıları aceleci tavırlarından vazgeçirmeyi, onlarda tutum değişikliği meydana getirmeyi amaçlamaktadır. İnkârcıları aceleci davranmamaya, yaptıklarının sonucunu düşünüp değerlendirmeye teşvik etmektedir.

Sonuç

⁶³ eş-Şevkânî, *a.g.e.*, V/103; el-Merâğî, *a.g.e.*, IX/285; Ateş, *a.g.e.*, IX/54-55; Bilmen, *a.g.e.*, VII/34-87.

⁶⁴ Zâriyât, 51/14.

⁶⁵ Şuarâ, 26/202-204.

⁶⁶ İbn Kesîr, *a.g.e.*, III/361; ez-Zuhaylî, *a.g.e.*, XIX/225; es-Sâbûnî, *a.g.e.*, II/395.

Kur'an, acelecilik eğiliminin köklerinin insan doğasında olduğunu açıklamıştır. İnkârcıların, aceleci tutum geliştirirlerken, benliklerindeki bu potansiyeli harekete geçirdiklerini belirtmiştir. Kur'an, inkârcıların, aceleciliği inanç bakımından kendi aleyhlerine olacak şekilde kullandıklarını ifade etmiştir.

İnsanın güdü ve eğilimlerinin doyum arayışında sınır tanımaz bir yapıda olması, aceleciliğin ortaya çıkışında etkili olmaktadır. Kur'an'da acelecilik olgusunun dile getirildiği "acele" kelimesinin genellikle insanın güdülerinin doyurulması ile ilgili durumları dile getirmek için kullanılması bu kanaati desteklemektedir.

Acelecilikle çok yakından ilişkisi bulunan olgulardan birisi bilgisizliktir. Aceleciler, bir işi iyice öğrenmeden, anlamadan yapmaya kalkışırlar. İsteklerini, beklentilerini iyice düşünmeden, sonuçları üzerinde değerlendirme yapmadan, fayda-zarar ayırma yapmadan hemen gerçekleştirmek isterler. Her türlü aceleciliğin temelinde olduğu gibi, inkârcıların aceleci tavırlarının altında da bilgisizlik yatmaktadır.

Düşünmeksizin kararlar veren aceleciler bu yüzden çoğu kez hata yaparlar. Genellikle sırasını beklemeden hareket eden, sonuçlarını düşünmeden hareket eden aceleciler sonuçta pişman olurlar. Nitekim inkârcılar, kendi kendilerine olan azabı aceleyle istemişlerdir. İyilik ister gibi can yakıcı azap istemelerinin temelinde acelecilik vardır. İnkârcılar, davet edildikleri Kur'an'a ve doğru yola yönelecekleri yerde aceleyle kötülüğün başlarına gelmesini istemişlerdir.

İnsanların edinmiş oldukları bazı karakterler, onların tevhit inancını benimsemelerinin önünde engel oluşturur. Acelecilik de kimi insanların inanç açısından sapmalarının sebebi olmuştur.

Aceleci insan, normal koşullarda arzuladığı bir hazza ulaşmada ya da kaçmakta olduğu bir elemenden kurtulmada sabırsızlık gösterir. İnkârcıların aceleciliği böyle bir acelecilikten biraz farklıdır. Onlar ilâhî azabın gelmesini acele istemektedirler, fakat istedikleri şeyin gerçekleşeceğine inanmamaktadırlar. Amaçları, acele istekleriyle peygamberi zor durumda bırakmak ve kendilerinin haklı olduğunu ortaya koyabilmektir. İnkârcıların aceleciliği peygamberin uyarılarını boşa çıkarmaya ve dolayısıyla onları reddetmeye yöneliktir.

İnkârcıların aceleci isteklerindeki üslup peygambere meydan okumayı, onu alaya almayı, küçük düşürmeyi ve taşkınlıkta bulunmayı ihtiva eden bir tarza sahiptir. Onlar kıyamet gününün ve kendilerine vaat edilen azabın aceleyle gelmesini isteyerek peygamberle alay etmek ve onu hafife olmak istemişlerdir.

İnkârcıların aceleci tutumlarının asıl amaçlarından birisi peygamberi taciz etmek, zor duruma düşürmektir. Nitekim inkârcıların verdiği bu sıkıntılar karşısında Yüce Allah Hz. Peygamberi rahatlatacak açıklamalar yapmıştır.

Evrendeki bütün oluşların zamanının belirlenmesi Allah'ın iradesindedir. İnkârcılar ise, aceleciliklerinden dolayı ilâhî azabın kendi istedikleri zamanda gerçekleşmesini öngörmüşlerdir. Dolayısıyla Allah'ın iradesini dikkate almamışlardır. Bu da gösteriyor ki, inkârcıların aceleci tutumları aynı zamanda Allah'ın takdirine karşı sergilenmiş bir umursamazlıktır.

Kur'an, inkârcıları acelecilikten vazgeçirmek için bazı yöntemler önermiştir. İnkârcıların acele azap isteklerine karşılık Yüce Allah azabı erteleyerek onlara kendilerini düzeltmelerine, inkârı bırakıp imana yönelmelerine fırsat tanımıştır. Kur'an, daha önce aceleci davranan inkârcıların başlarına gelenleri örnek göstererek Mekkeli müşrikleri sergilemiş oldukları tutumdan vazgeçirmeye çalışılmıştır. Yine aceleci inkârcıların âhiretteki durumlarını sanki şimdi yaşıyormuş gibi tasvir ederek, onları aceleci davranışlarının sonucunu düşünmeye, tutum değişikliğine gitmeye yöneltmiştir.